

تربیت اخلاقی مبتنی بر ادبیات داستانی:

تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی^۱

Fiction and Moral Education: A Study in Elementary Course Curriculum

Sh. Dehghan, K. Bolandhematan
(Ph.D)

شهلا دهقانی^۲، دکتر کیوان بلندهمتان^۱

چکیده:

Abstract:

This paper aimed to clarify the role of moral concepts in elementary course curriculum. By qualitative content analysis, firstly, the moral concepts in textbooks are inductively determined and then sorted into more general categories. Then, according to fluency and integration in any class and also evolutionary arranging in the whole course, the vertical and horizontal organizations of these concepts are examined. The results showed that Persian books in all courses have the most fictions and the most moral concepts. Unfortunately arranging of concepts in those books are not noticed and among fifteen moral concepts only “good behaving”, “loving humankind” and “effort” have the fluency and integrity factors, qualitatively or quantitatively. The other concepts, not in the repetition, nor in the arrangement, have an appropriate organization in different courses.

Keywords: Fiction, Moral, Moral education, Evolution, Integrity

کلیدواژه‌ها:

1. تاریخ دریافت مقاله: 1394/12/08 تاریخ پذیرش: 1396/04/22

۲. کارشناس ارشد، گروه علوم تربیتی، دانشگاه کردستان، رایانامه: hero_dehghani@yahoo.com

. استادیار، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کردستان، رایانامه: k.bolandhematan@uok.ac.ir

ě ì

/

/ .

) 6 4(

« »

« :

»

« »

« :

)1388 (»

)1382 (

7-9

)1388 (

»

«

¹ . Schemas

1)1385 (

) (

1

)1381 () (

) () ()1387 (

(1384.)

1

(1389.)

:

-
-
-
-

(2005².)

(

1386.)

1.

(1390.)

(1370.)

². Glazer & Giorgis

.)2003¹ (

.)1378 (

2

: (

.)1999³

.)2016⁵

2006⁴

(

.1

¹ . Fisher

² H. Spencer

³ T. Halstead

⁴ . Halstead & Pike

⁵ . Thornberg & Oguz

.2

.3

.4

.5

(1379).

1(

¹

(

)3(

)2(

.)2001

(² 2012).

¹ . Fox & DeMarco,

² . Brownlee

:

-1

(

1390

1379

1385

1387

1392

1391

1380

1390

1391

)1380

1390

-2

1

)1388(

1

:

)

(

21

553 1

3 21013² 2013¹ ()2009

)1(

)4(

)3(

)2(

¹ . Sanger & Osguthorpe

² . Sanderse

³ . Mahony

.
 .
 .
 :
 :
) (.1
) () (.2
) () (

.)1387 ((

/

:

:

) (

01

02

03

) (

روش پژوهش

2 1

)1390 (

) (

21

1391 - 1392

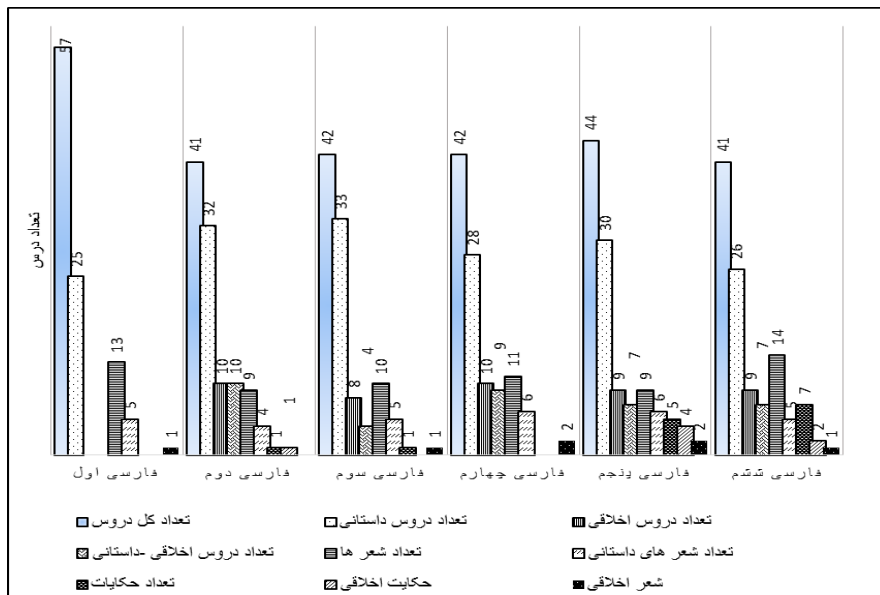
¹ . Conventional Content Analysis

² . inductive

) (

جدول ۱: مفاهیم اخلاقی کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی

تربیت اخلاقی مبتنی بر ادبیات داستانی...

نمودار ۱: ساختار مفاهیم اخلاقی موجود در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی

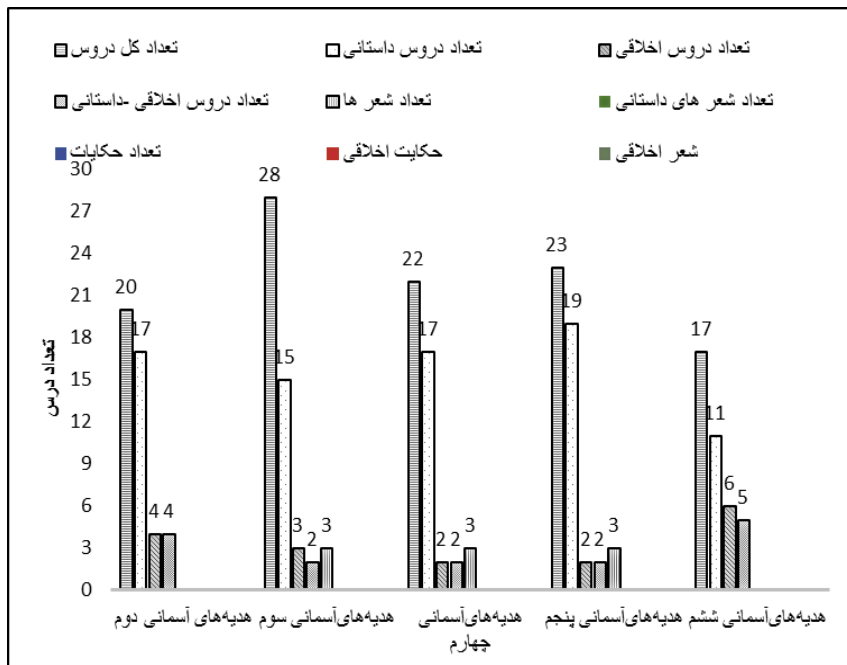
نمودار ۱، ساختار داستانی کتاب فارسی را در هر پایه و میزان نقشی که در انتقال مفاهیم اخلاقی به عهده دارد را بیان می‌کند. یادآوری این نکته لازم است که دروس داستانی به معنای دروس منشور نیست. بلکه فارغ از نظم و نثر، روایتی بودن مورد نظر است که هم در بردارنده داستان است، هم شعر داستانی و حکایت.

جدول ۲: مفاهیم اخلاقی کتاب هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی

مفاهیم اخلاقی موجود در کتاب هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی

آسیب نرساندن به موجودات ضعیف، تکریم میهمان، کمک به دیگران، عدم ایجاد مزاحمت برای دیگران، صرفه‌جویی، رعایت نوبت، درستکار بودن، از جان گذشتن در راه دفاع از دین، رفتار نیک، خلق نی تلاش و کوشش، فداکاری، مهربانی با دیگران، حفظ محیط‌زیست، دروغ نگفتن، گذشتن از مال خود

نمودار ۲، تصویر روشنی از ساختار کتاب‌های هدیه آسمانی در هر پایه و نقشی که ادبیات داستانی در انتقال مفاهیم اخلاقی دارند را ارائه می‌دهد.

نمودار ۲: مفاهیم اخلاقی کتاب هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی

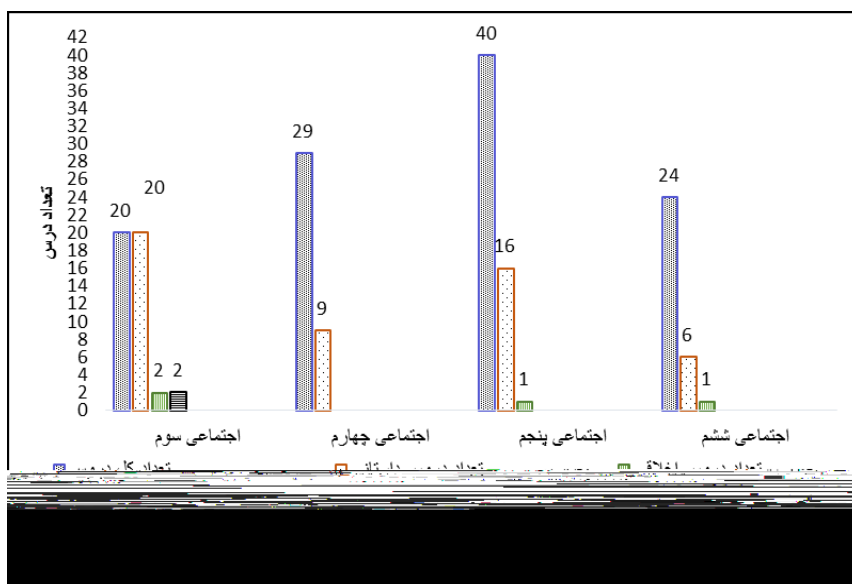
همان‌طور که در نمودار ۲ مشاهده می‌شود، دروس کتاب هدیه‌های آسمانی شامل دروس داستانی، اخلاقی، شعر و اخلاقی - داستانی است. انتظار می‌رود با توجه به تفاوت سطح یادگیری دانش‌آموزان، در پایه‌های پایین‌تر «شعر» حجم بیشتری از درس‌ها را تشکیل دهد. در حالی که بررسی‌ها خلاف این مسئله را نشان می‌دهد و به‌جای استفاده از شعر در پایه دوم، تنها در پایه‌های سوم، چهارم و پنجم به کار گرفته شده است. همچنین انتظار می‌رود با شکل‌گیری تفکر انتزاعی و رشد فکری در سنین بالاتر، انتقال مفاهیم اخلاقی از روش‌های غیرمستقیم صورت گیرد. در حالی که پژوهش نشان می‌دهد انتقال مفاهیم اخلاقی در پایه ششم بیش از سایر پایه‌ها، در قالب داستان بیان می‌شود.

در جدول ۳، تمامی مفاهیم اخلاقی موجود در کتاب اجتماعی دوره ابتدایی نشان داده شده است.

جدول ۳: مفاهیم اخلاقی کتاب اجتماعی دوره ابتدایی

مفاهیم اخلاقی کتاب تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی
دوست خوب گزیدن، ایثار و از خود گذشتگی، اطاعت از قانون، حفظ محیط زیست

نمودار ۴، تصویر روشن تری از ساختار دروس کتاب اجتماعی و چگونگی مفاهیم اخلاقی موجود در آن ارائه می دهد.

نمودار ۴: ساختار مفاهیم اخلاقی کتاب های اجتماعی دوره ابتدایی

درس اجتماعی با وجود پتانسیل زیادی که در انتقال ماهیم اخلاقی دارد، متأسفانه حجم ناچیزی از مفاهیم اخلاقی را در خود دارد. ساختار داستانی در تمام پایه ها حفظ شده است، اما تنها دو درس در پایه سوم و یک درس در پایه های چهارم و پنجم به انتقال مفهوم اخلاقی پرداخته اند.

		1
		2
		3
		4
		5
		6
		7
		8
		9
		10
		11
		12
		13
		14
		15

) () ()
)1377 () ()
 ())

15

1

:7

مقوله	تكرار درس	ساختار داستاني	ساختار غير داستاني
	11	9	۲
	3	1	۲
	5	4	۱
	7	6	۱
	1	1	۰
	2	2	۰
	2	2	۰
	2	1	۱
	3	2	۱
	7	7	۰
	2	2	۰
	9	7	۲
	3	2	۱
	2	1	۱
	3	2	۱

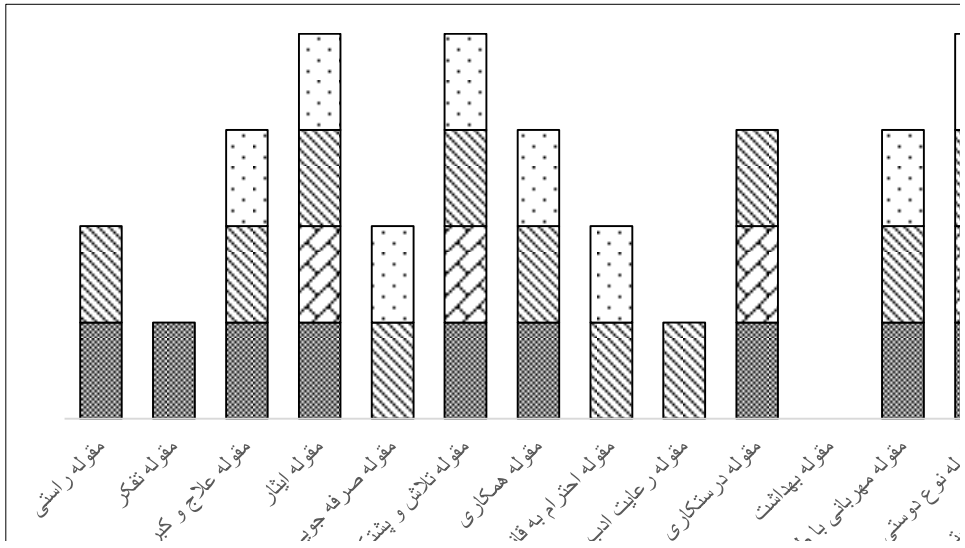
بررسی چیدمان مفاهیم اخلاقی:

7 6

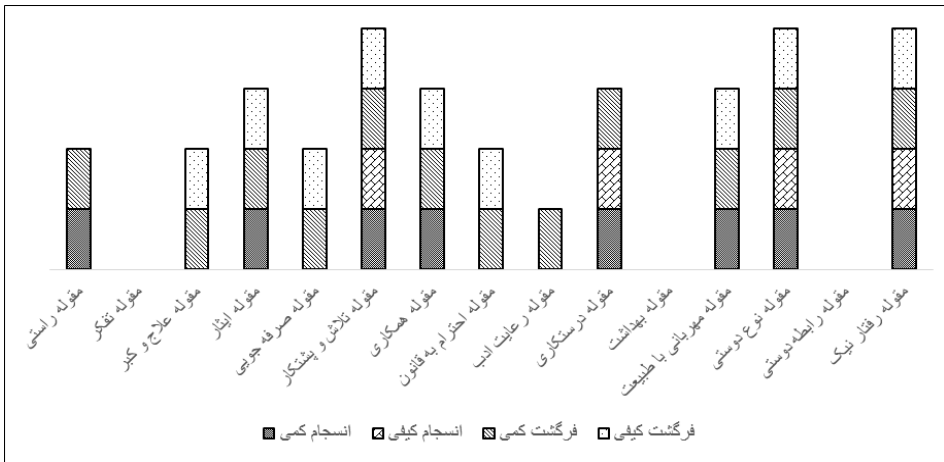
) (

) (

.) (

:6

:7

نتیجه گیری

)

(

(

نتیجه بررسی های انجام شده نشان داد که:

1(

2(

) (

همچنین بررسی ها نشان دادند که:

1(

2(

(¹ 1993).

(.)

¹ .Rayan

» «

)1362 (

:

1385 (

4

15

)1389

:

(

)1390

(«)1387()
»)

:)1382(

)1390(

44-15

) ()1388(

) ()1392(

.10 5

)1391(

.74-57:2 2)

«)1390(

) (

)1390(

)1390(

)1383(

)1390(

42-23:94 93 6) » « (

)1387(

)1389(

.23-38:2 1

)1385(

«)1387(

»

)1387(

) () (

.137-164:1 24

)1384(

)1381(

)1377(

.10-33:14 13 4

)1385(

)1389(

)1380(

184-157 : 53) (

)1390(

19

.94-65:12

) («)1387(

»

«)1388(

(

)

«)1379(

»

/ » «)1378(

)1379(

.165:2

)1386(

Brownlee, J. Syu, J.J. Mascadri, J. Cobb-Moore, C. Walker, S. Johansson, E. et al. (2012). Teachers' and children's personal epistemologies for moral education: case studies in early years elementary education. *Teaching and Teacher Education*, 28, 440-450.

Fox, R. M. & DeMarco, J. P. (2001). *Moral reasoning: A philosophic approach to applied ethics* (2nd ed.). Forth Worth: Harcourt College Publishers.

Fisher. R. (2003). *Teaching Thinking: Philosophical Enquiry in the classroom*. London: Continuum.

- Glazer, J. & Giorgis, C. (2005). *Literature for young children*. 5th ed. Ohio: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Halstead, J. M. & Pike, M. A. (2006). *Citizenship and moral education: Values in action*. New York, NY: Routledge.
- Mahony, P. (2009). Should 'ought' be taught? *Teaching and Teacher Education*, 25, 983e989.
- McLaughlin, T. H and Hastlead, M. (1999). *Education in Character And Virtue*. In Mark Halstead (ed). PP: 132.
- Ryan, K. (1993). *The value in the curriculum*. *Educational Leadership*, 51:3, 16-18.
- Thornberg, R. Oguz, E. (2016). Moral and citizenship educational goals in values education: A cross-cultural study of Swedish and Turkish student teachers' preferences. *Teaching and Teacher Education*, 55, 110-121
- Sanderse, W. (2013). The meaning of role modelling in moral and character education. *Journal of Moral Education*, 42(1), 28e42.
- Sanger, M. N. & Osguthorpe, R. D. (2013). Modelling as moral education: documenting, analyzing, and addressing a central belief of preservice teachers. *Teaching and Teacher Education*, 29, 167e176.